
Алеся Сіўчыкава

...і забываеш, што на вуліцы
XXI стагоддзе...

Крок за крокам да... самаўсведамленьня

«Дзеяслоў» у кожным нумары друкуе дэбютантаў у прозе і паэзіі. Гэтым разам напрыканцы нумару падаем яшчэ і дэбют у крытыцы... Сама аўтарка прызнаецца, што кнігі для рэцэнзавання доўга не шукала: яна ўзяла іх на бацькавай паліцы...

Краіна Беларусь. Ілюстраваная гісторыя.

Тэкст Уладзіміра Арлова. Мастак Зьміцер Герасімовіч.
«Neografia». Martin. Slovakia. 2003

Сёння людзі звыкліся да надзвычай багатага відэараду – да той імклівай, зьменлівай «карцінкі», што даюць тэлебачаньне і Інтэрнэт... Таму мне падаецца проста знаходкаю падбор фантастычнай колькасьці разнастайных малюнкаў, фотаздымкаў, картаў, храналогіяў у гэтым альбоме. Дзякуючы ім кнігу можна ня проста чытаць – ад яе можна атрымліваць асалоду, разглядаючы бясконцае мноства партрэтаў славурых людзей нашай зямлі, малюнкi дасьпехаў, адзеньне розных часоў, по-

мнікаў, будынкаў, манетаў, фрэсак, дакументаў... Нават дух займае! І да кожнае ілюстрацыі ёсць сваё лаканічнае тлумачэнне.

Вось, напрыклад, рэскрыпт Станіслава Аўгуста Панятоўскага, васьм шыяхецкі герб «Цяля», якім карыстаўся род Панятоўскіх, васьм срэбны медаль у гонар Канстытуцыі 3 траўня 1791 году, а васьм знакамітыя служкі паясы...

І так на кожнай старонцы – безліч цікавага! Нездарма выданню спрыялі Нацыянальная бібліятэка Рэспублікі Беларусь, Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі, Нацыянальны мастацкі музей Беларусі, Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва, Музей беларускага кнігадрукавання.

У кнізе можна знайсці матэрыялы па гісторыі нашых земляў ад часу «да зьяўлення на іх чалавека» і да стварэння Беларускай Народнай Рэспублікі.

Пасья такога альбому Уладзіміру Арлову, як сцвярджалі, можна анічога болей не пісаць і смела выходзіць на пенсію, – хіба толькі яшчэ выдаць «Краіну Беларусь» па-ангельску і па-расейску.

Ды і будзем верыць, што на ўзнікненні БНР гісторыя, веліч і магутнасць нашай краіны не закончыцца, і наперадзе ў нас яшчэ шмат вякоў слаўнай гісторыі. Жыве Беларусь!

Пятро Васючэнка.

Жылі-былі паны Кубліцкі ды Заблоцкі.

Казачныя аповесці. Мн.: «Мастацкая літаратура». 2003.

Аўтар казачных аповесцяў імкнуўся запоўніць той прагал у беларускай літаратуры, які датычыцца жанру фэнтэзі і казачных серыялаў, героі якіх вандруюць з твору ў твор і становяцца ўлюбёнкамі некалькіх чытацкіх пакаленняў. А чаму і не? У шведаў, напрыклад, такі персанаж – Пэппі-Доўгая-Панчоха. І маленькія шведзікі згодныя цэлымі днямі слухаць пра яе казкі. Умова пры гэтым адна: падобныя творы павінны стварацца на трывалай нацыянальнай глебе.

Гісторыі пра паноў далёкія ад савец-

кай звычкі высьмейваць шляхту, як далёкія яны і ад спробаў рамантызаваць яе. Проста паны Кубліцкі і Заблоцкі – непаслухмяныя і па-літаратурнаму жывучыя. Яны ня слухаюцца нават самога аўтара, ня хочуць перавыхоўвацца, лезуць у новыя і новыя авантуры ды і зарабляюць новыя гузакі на свае галовы.

Фіяска – нязьменны спадарожнік непапраўных авантурнікаў паноў Кубліцкага ды Заблоцкага. Загнаныя жывецём у кут, праеўшы ды праліўшы свае гаспадаркі, паны вырошчваюць рэпу, наседжваюць яйка Куры-Шчабятур, пасьвяць месяцовых гусей ды марскіх кароў, лепяць гаршкі і майструюць сані. Ды ўсё няўдала.

Настае час, калі ўсе персанажы, што спачувалі панам, – дзеўка Дрыпа з яе летуценнай каровай, конь Гарцук, кот Буркун, лятучая сьвінка ды іншыя пакідаюць іх, бо панскія капрызы і выбрыкі становяцца ўжо невыноснымі.

І раптам на Каляды, калі ўсё даруецца, сябры вяртаюцца. Чым жа заслужылі паны такую неспадзяванку? А яны, галоўнае, нікому вялікага ліха не чынілі. Хадзілі на вайну і стралялі па ворагах пражаным гарохам. Прыгрэлі жаласлівага ката, які сам мышэй ня еў, а наадварот, падкормліваў...

Такія паны каго хочаш навучаць жыцццялюбству. Беларускі менталітэт прасьвечвае праз дзіркі ў іхнім адзенні і праз шчыліны ў сьценах іхняй хаціны!

У Васючэнкавым творы багата ад барочнай эстэтыкі – напрыклад, гастронамія... Героі ядуць і п'юць так смачна, што хочацца да іх далучыцца. Ня мае значэння, што ў іх на стала – рэпнае віно і поліўка з рэпы або калдуны з зайчацінай. Твор выклікае і настальгію па старасьвеччыне.

Будучы лёс паноў Кубліцкага ды Заблоцкага, іх сяброў і непрыяцеляў інтрыгуе. Паны жывуць у сьвеце, які існуе, падобна, ужо сам па сабе (хоча таго іх стваральнік або не). Чытачу паабяцаныя новыя прыгоды, падчас якіх героі будуць здабываць закліты скарб у балоце, сустракацца з касьмічнымі прыхаднямі... Магчыма, пры гэтым злучацца фальклорна-міфалагічная даўніна і віртуаль-

ная мадэрнаваць, а традыцыі Эрнста Тэадора Амадэя Гофмана і Яна Баршчэўскага займаюць новы працяг.

Лявон Баршчэўскі.

Літаратура ад старажытнасці да пачатку эпохі рамантызму.

Папулярныя нарысы. Мн.: «Сэр-Віт» (пры садзеянні ТАА «Радзіёла-плюс»). 2003.

Па-добраму пазайздросьціла, пашанотна гартаючы кнігу, студэнтам-філолагам і абітурыентам: «папулярныя нарысы» могуць стаць добрым дапаможнікам і ў падрыхтоўцы да іспытаў, і ў напісаньні рэфератаў, і проста быць карыснымі ў баўленьні часу.

Так, вельмі прыемным заняткам для мяне стала разглядваньне малюнкаў Арлена Кашкурэвіча, а таксама ілюстрацыяў, якія зьмешчаныя ў кнізе Л. Баршчэўскага (партрэты Васіля Цяпінскага, Фрыдрыха Шылера, Готхальда Эфраіма Лесінга, ілюстрацыі да рамана Г. Я. Грымельсгаўзэна «Авантурнік Сімпліцысімум» і да «Катэхізіса» Сымона Буднага). Візуальная інфармацыя робіць тэкст, больш запамінальным.

Усё ў кнізе вельмі канструктыўнае і лагічнае. Першы разьдзел – фактычна прадмова – «Літаратура ў жыцці людзей». У «Антычнай літаратуры» гаворка пра старагрэцкую і рымскую камедыю, лірыку, эпас. Па-новаму зірнуць на Біблію дапаможа разьдзел «Біблія як помнік старажытнай літаратуры». У разьдзеле «3 літаратуры сярэднявечнага Усходу» найперш прываблівае творчасць кітайскіх паэтаў Лі Бо і Ду Фу. «Літаратура Сярэднявечча ў Еўропе» рэпрэзентуе нямецкі і ірландскі эпас, скандынаўскія сагі. «Італія: пачатак эпохі Рэнесанса» расказвае пра «Боскую камедыю» Дантэ Аліг'еры і творы Франчэска Пятраркі. Грунтоўны разьдзел «Сталае еўрапейскае Араджэньне» прадстаўленыя творамі французцаў, галандцаў, іспанцаў, беларусаў – Франсуа Рабле, Лопэ дэ Вэгі і Францыска Скарыны. «Барока ў літаратуры» прадстаўляюць і нашыя землякі: Сімяон Полацкі, Дамінік Рудніцкі, «Літаратуру класіцызму» – П'ер Карнэль, Жан Батыст Мальер і Міхал Цяцёрскі, а «Літаратуру эпохі Асьветніцтва» – Вальтэр, Бамаршэ, Ка-

рамзін... У апошнім – «крытычным» – разьдзеле аналізуецца літаратура мяжы XVIII і XIX стагоддзяў.

Асаблівай увагі заслугоўвае «Дада-так». Абазнаны педагог-практык, Л. Баршчэўскі вельмі ўдала сумясыціў у ім творы беларускіх і замежных аўтараў. Гэта Гамэр і Кірыла Тураўскі, Эразм Ратэрдамскі і Мікола Гусоўскі, Уільям Шэкспір і Мялеці Смятрыцкі, Імануіл Кант і Каятан Марашэўскі.

Сваімі «папулярнымі нарысамі» Лявон Баршчэўскі зрабіў яшчэ адзін крок да самаўсьведамленьня беларусаў як нацыі і далучэньня да нашай літаратурнай Еўропы.

Сучасная беларуская драматургія: Традыцыі і наватарства.

Уклад і праім. П. Васючэнка. Падагул. рэд. У. Сіўчыкава. Мн.: «Сэр-Віт» (пры ўдзеле ТАА «Радзіёла-плюс»). 2003.

Таўшчэзны, ажно на 640 старонак, том, выдадзены ў цывёрдай вокладцы, на якой – тузін фотартрэтаў. Сярод іх і класікі, тытаны драматургіі (Янка Купала), і маладыя творцы (дваццацішасцігадовы Андрэй Карэлін).

Кніга складаецца з чатырох разьдзелаў. У «Класіцы і сучаснасці» прадстаўленыя творы Янкі Купалы «Тутэйшыя», Анд-рэя Макаёнка «Зацоканы апостал» і Ула-дзіміра Караткевіча «Маці ўрагану». У разьдзеле «Традыцыя» чытач знойдзе п'есу «Вечар» Аляксея Дударова і «Страсці па Аўдзею» Уладзіміра Бутрамева. Да таго ж ён зможа пачытаць п'есы «Дагарэла свечачка...» Алеся Петрашкевіча, «Выклік багам» Анатоля Дзяленьзіка і «Стомлены д'ябал» Сяргея Кавалёва.

«Эксперымент» прадстаўляюць п'еса «Герда, або Горад, у якім мы будзем шчаслівыя» Андрэя Карэліна, «АС-лінія» Галіны Багданавай і «Лабірынт» Міколы Арахоўскага.

А ў разьдзеле «Дзіцячая драматургія» – п'еса-казка «Філасофскі камень» Ула-дзіміра Сіўчыкава, «Янук, рыцар Мятлушкі» Людмілы Рублеўскай і п'еса для лялечнага тэатра «Хведар Набілкін – беларускі касінер» Пятра Васючэнка.

Выдадзеная кніга даказвае скептыкам факт існаваньня беларускай драма-

тургіі ня толькі ў школьнай праграме або тэатры, але і ў сучаснасці.

Шкада, што праектаў такога кшталту сёння вельмі мала. Бо раней падобныя кнігі выходзілі па заказе Міністэрства культуры ці пасля семінараў і конкурсаў – як хрэстаматычныя выданні ў серыі «Школьная бібліятэка»...

Сучасная беларуская проза:

Традыцыі і наватарства.

Укладанне У. Сіўчыкава і М. Тычыны. Мн.: «Сэр-Віп» (пры садзежні ТАА «Радзісла-плюс»). 2003.

У «Сучаснай беларускай прозе...» прозвішчы аўтараў разьмешчаныя ў алфавітным парадку, што робіць зручным пошук твору таго ці іншага празаіка. Прыемна здзівілі як разнастайнасць тэматыкі, так і жанраў – апавяданьне, навэла, кароткая аповесць, фантазмагорыя, прыпавесць, эсэ, дэтэктыў, гісторыя каханьня, абразок, быліца і г.д. Кожны з сарака васьмі аўтараў тома прадстаўлены толькі адным творам.

Чым жа «Сучасная беларуская проза...» адрозніваецца ад той, што была да яе (папярэдняе выданне анталагічнага тыпу выйшла ажно ў 1966 годзе)? На гэтае пытаньне дае адказ аўтар прадмовы Міхась Тычына: *«Тыты вясковага беларуса часцей за ўсё былі знаёмы чытачу на творах класікаў, і адкрыццё новых людскіх характараў здаралася не так часта. Характаралогія вясковай прозы не вызначаецца асаблівым багаццем і вьнаходлівасцю. Сучаснае, посткласічнае апавяданне пра вёску і вяскоўцаў ратавала цікавасць да станаўлення характару і паглыбленне ў яго гістарычныя і анталагічныя пласты. Апісанне народных нораваў набывае сваё новае жыццё і экзістэнцыйнае напаўненне ў сувязі з грамадскімі ўскладненнямі, прыроднымі катаклізмамі, тэхнагеннымі катастрофамі».*

Не зважаючы на тое, што з вокладкі на чытача глядзяць збольшага знаёмыя твары, «мінусам» выдання падалося тое, што партрэты пісьменьнікаў не пра-

дубляваныя пры біябібліяграфічных звестках перад творам.

А ў астатнім... У кнізе закладзены вялікі пазітыў, які падштурхоўвае творцаў рухацца наперад – да лепшага, больш якаснага, па-сапраўднаму сучаснага.

І застаецца толькі пажадаць выдаўцам, каб серыя кніг «Сучасная беларуская...» мела працяг.

Лесья УКРАЇНКА.

Мелодыі журбы і надзеі.

Мн.: «Кавалер ПаблішэрсВТАА». 2003.

Заўсёды з асаблівай павагай ставілася да творчасці Лесі Украінкі. Можа таму, што яна мая цёзка (хаця сапраўднае імя славагай украінкі – Ларыса), а можа з-за непадзельнасці паняццяў Воля і Украіна і з-за адданай любові аўтаркі да сваёй Радзімы, што заўсёды прыводзіла мяне ў замілаванне.

Пераклады твораў Л. Украінкі на беларускую мову, выкананыя Н. Гілевічам, С. Грахоўскім, Н. Мацяш, В. Жуковічам, М. Аўрамчыкам, Ю. Гаўруком, В. Стралко і іншымі паэтамі, добра перадаюць шматграннасць і непаўторнасць таленту славагай дачкі Украіны.

Здзіўляе разнастайнасць жанраў, якія прадстаўлены ў зборніку. Гэта – гімны, песьні, калыханкі, санеты, прысьвячэнні, біблейскія матывы, водгукі, заклікі да змаганьня... Нездарма ж літаратурная спадчына паэткі – 12 тамоў твораў!

Больш за ўсё ўразілі вершы Лесі Украінкі пра каханьне. Яны ўзрушваюць, заклікаюць да веры ў сьветлае. І забы-ваеш, што на вуліцы ХХІ стагоддзе...

О, дарагі мой!
Я ствару табе свет, новы свет новай
мроі.

Да цябе ж я пайшла

з новай мрояй жыцця,

Для цябе я памерла і ўскрэсла.

Вазьмі мяне з сабою...